

# Kartläggning av centrala etikgrupper i Regioner och Landsting

Möte med Nationella Etiknätverket  
26 november Karolinska Institutet i  
Stockholm

**Nationella Etiknätverket 2015.**

Tidigare undersökningar har kartlagt etikgrupper i Sverige:

- i sjukvården (Ett rum för etik. Göthlin & Lantz, 1993)
- allmänt i samhället (Varför etiska kommittéer? Doktorsavhandling. Hoff, 2004).
- en senare kartläggning av "*lokala etikgrupper där medicinsk-etiska frågor kan tas upp till diskussion*" genomfördes av Sveriges läkarförbunds Etik- och ansvarsråd (EAR) 2008.

Syftet med kartläggningen är att få en aktuell bild av etikgrupperna i hälso- och sjukvården genom att:

- i ett första steg (2015) kartlägga centrala etikgrupper i Regioner och Landsting (21).
- i ett andra steg (2016) kartlägga lokala etikgrupper på universitetssjukhus (7) samt övriga lokala etikgrupper i sjukvården.

Förhoppningen är att kartläggningarna 1 + 2 ska ge Nationella Etiknätverket bättre förutsättningar att samverka med alla etikgrupper för att vidareutveckla ett välorganiserat etikarbete överallt i landet och skapa bättre möjligheter att få stöd för detta.

# Kartläggningen av centrala etikgrupper

- Sverige har november 2015 10 regioner och 11 landsting.
- Frågeformuläret skickades till respektive registrator den 24 juni 2015.
- Svar önskades senast 15 september.
- I början av november hade samtliga svarat.

Finns en etikgrupp?

# Ja = 13

1. Etiska Rådet Landstinget Blekinge
2. Medicinska rådet Landstinget Dalarna
3. Etikrådet i Region Jönköpings län
4. Norrbotten Läns Landstings etiska råd
5. Region Skånes etiska råd
6. Centrala etiska rådet Region Sörmland
7. Etikkommittén (Värmland)
8. Arbetsgruppen för vårdetik (Västerbotten)
9. Etiska Rådet Landstinget Västernorrland
10. Etiskt råd Landstinget Västmanland
11. Program och prioriteringsrådet Västra Götaland
12. Etikrådet Region Örebro län
13. Etikrådet Region Östergötland.

# Nej = 8

1. Region Gotland
2. Region Gävleborg
3. Region Kronoberg
4. Region Jämtland-Härjedalen
5. Region Halland
6. Landstinget i Kalmar län
7. Stockholm läns landsting
8. Landstinget i Uppsala län.

Om nej, hur behandlas inom ert landsting/region  
de vårdetiska/medicinsk-etiska frågor som  
uppkommer i sjukvården?



- Inom Region Halland, Stockholm läns landsting och Landstinget i Uppsala län finns lokala etikgrupper på sjukhus/universitetssjukhus som hanterar medicinsk-etiska frågor.
- Inom Region Gävleborg finns lokala etikgrupper inom enstaka verksamhetsområden.
- Region Jämtland-Härjedalen är med i ett norrländskt etiknätverk. De etiska frågorna löses interkollegialt. Enstaka lyftes till landstingsöverläkare för diskussion.
- I Kalmar län får frågorna hanteras i verksamheterna kopplat till löpande ärenden.
- Inom region Gotland hanteras etiska frågeställningar i den kliniska vardagen inom berörd(a) verksamhet(er).
- Region Kronoberg har en medicinsk kommitté som ska värdera nya terapier och metoder.

När bildades etikgrupperna?

- På 1990-talet i Blekinge, Jönköping, Sörmland, Västerbotten, Västernorrland och Östergötland.
- På 2000-talet i Skåne, Västra Götaland, Västerbotten och Örebro.
- Nybildade etikgrupper finns i Norrbotten (2013), Dalarna, Västmanland och Värmland (2015).

Vems initiativ?

- I Blekinge, Jönköping, Skåne, Sörmland, Värmland, Västerbotten, Västernorrland, Västmanland, Örebro bildades etikgruppen på politiskt initiativ.
- Norrbotten: En stor grupp av personer i ledning, stab och vårdverksamhet såg behovet. Ärendet godkändes av landstingsstyrelsen.
- Dalarna: På initiativ av Medicinsk rådgivare och chef för Enheten för Medicinsk kvalitet.
- Östergötland: Ett internt initiativ som fick landstingets stöd.
- Västra Götaland har inte svarat på frågan.

Varför bildades etikgrupperna?

- Blekinge: *för att precisera och utforma tillämpningen av Prioriteringsutredningens "Vårdens svåra val".*
- Jönköping: *som en direkt följd av prioriteringsutredningen.*
- Västra Götaland: *pga att prioriteringsarbetet organiserades.*
- Dalarna: *pga kraftiga besparingar.*
- Västernorrland: *för att skapa en politisk plattform för etiska frågor i Landstinget.*
- Sörmland: *för att ta fram ett nytt etiskt program.*
- Norrbotten: *pga ett behov av etisk mognad i hela organisationen och ett behov av stödstrukturer för vårdpersonal.*
- Skåne: *Hälso- och sjukvårdsnämnden behövde ett rådgivande organ.*
- Värmland: *Behov av en etikgrupp har påvisats efter att det förra hade "somnat in".*
- Västerbotten: *för att vara en vårdetisk resurs för den kliniska verksamheten och för den politiska organisationen.*
- Örebro: *Behov av ett etiskt råd som stöd för etiska diskussioner bland regionens anställda och förtroendevalda.*
- Östergötland: *För att bevaka etiska frågor, utgöra diskussionsforum.*

Vem tillsätter etikgruppen?



- Blekinge: Landstingsstyrelsen
- Dalarna: Ledningsgruppen för hälso- och sjukvård
- Jönköping: Regiondirektörens
- Norrbotten: Utvecklingsdirektör
- Skåne: Ledamöterna väljs utifrån förslag från rådets ordförande.
- Sörmland: Landstingsstyrelsen samt resp. förvaltningschef
- Värmland: Landstingsdirektören samt varje division
- Västerbotten: Landstingets ledningsgrupp samt verksamhetsområdes- och stabschefer
- Västernorrland: Patientnämnden - Etiska nämnden
- Västmanland: Chefläkaren
- Västra Götaland: Hälso- och sjukvårdsdirektören
- Örebro: Förtroendevalda ledamöter väljs av Regionstyrelsen. Tjänstemän utses av regiondirektören
- Östergötland: Landstingsledningen

På vilket grundval utses ledamöterna?

- Efter visat el. på annat sätt känt intresse (Blekinge, Sörmland, Värmland, Västerbotten, Västmanland, Jönköping)
- Vetenskapliga meriter krävs (Dalarna)
- På grundval av både intresse och meriter samt geografisk hemvist i länet (Norrbotten, Västernorrland, Jönköping).
- Intresse, erfarenhet och kunskap om etik (Örebro, Östergötland).

Vilka personer ingår i etikgrupperna?

Sjuksköterska/ barnmorska (1)/undersköterska (1)	12
Läkare	10
Sjukhuspräst/teolog/diakon	8
Vårdetiker/medicinetiker/filosof	8
Chefer (Vårdenhetschef, länschef, enhetschef, utvecklingsdirektör, MAS, sjukvårdsdirektör )	6
Chefläkare	4
Administratör	4
Jurist	4
Förtroendevald	3
Vårdutvecklare/ verksamhetsutvecklare	3
Psykolog/ kurator	3
Patientnämnd/patientombud	3
Tandläkare	2
Etiksamordnare	2
Sjukgymnast/arbetsterapeut	2
Hälsoekonom	1
Patientsäkerhetssamordnare	1

- Ledamöterna har ingen förankring i någon av regionens verksamheter utan är helt fristående personer. (Skåne)
- Inga förtroendevalda (Jönköping, Blekinge, Norrbotten, Västerbotten, Västmanland, Västra Götaland, Skåne, Värmland, Östergötland)
- Endast ordförande utses politiskt (Västernorrland).
- Ingen representant från religiösa samfund (Värmland, Östergötland, Örebro, Västra Götaland, Västernorrland)
- Det är generellt svårt att rekrytera ledamöter till rådet. Gäller fr.a. läkare. (Jönköping).

Vad har etikgrupperna för kompetens?

- Lång klinisk erfarenhet
- Erfarenhet av etikarbete. Träning av etisk analys
- Etikutbildning inom ramen för sin respektive yrkesutbildning/enstaka kurser i etik
- Forskare i etik. Professorer i medicinsk etik, i offentlig rätt, i teologi (Skåne)
- Professorskompetenta etiker (Västra Götaland).



# Etikgruppernas mandat/uppdrag

- Arbeta med prioriteringar i vården.
  - Väva in etiska aspekter i de sparförslag som presenteras.
  
  - Ta med det etiska perspektivet i de politiska besluten.
  - Vara intern remissinstans för politiker och chefer inför beslut.
- Vara sakkunnig.
- Vara till stöd till ledning och medarbetare vara samtalspart till de lokala vårdetiska råden.
  
  - Säkra att det etiska arbetet hålls levande och förstärks systematiskt över tid.
  - Främja kunskapsutveckling, öka kunskapen om etik bland personal och förtroendevalda.
  - Ge legitimitet åt de etiska frågorna, ge formellt utrymme för samtal och reflektion. Stimulera till diskussion och debatt .
  - Initiera utbildningar, konferenser och seminarier .

# Hur bedrivs etikgruppens arbete?

## Etikgrupperna anordnar möten:

- Endast vid behov (1)
- Fyra gånger/år (4)
- Sex gånger/år (3)
- Varje månad (4)
- Möten sent på dagen regelbundet/vid behov (1)

Inom vissa etikgrupper leder/medverkar enskilda ledamöter i utbildning och handledning på uppdrag från verksamheten.

Om det finns etikombud ger etikgruppen stöd och ledamöterna engagerar sig i etikombudens utbildning, öppna seminarier, etikutbildningar och nätverksträffar inom landstinget/regionen (Umeå, Norrbotten, Jönköping).

# Etikgruppens placering i organisationen

Obundet rådgivande organ till hälso- och sjukvårdsnämnden (Skåne).

Utvecklingsenheten inom Landstingsdirektörens stab

Under ledningsstaben

Inom "staben för verksamhetsutveckling" stabsfunktion

Utvecklingsavdelningen under utvecklingsdirektör som ingår i landstingets ledning

Beredningsgrupp till ledningen

Centralt, länsövergripande

Underställd Hälso- och sjukvårdschefen

Inom Regionledningen.

Inom Landstingsstyrelsen.

Under Patientnämnden - Etiska nämnden direkt underställd

Landstingsfullmäktige.

I den politiska organisationen som rådgivande till regionstyrelsen.

# Etikgruppens resurser

JA = 8

- budget finns (4)
- resurser tilldelas vid behov (3)
- enbart för en ledamot i etikgruppen (2)

NEJ = 3



Hur kommer medicinsk-etiska frågeställningar till etikgruppernas kännedom och hur når etikgruppernas budskap ut till sjukvårdspersonalen och andra berörda?

**Frågor kommer in:** från etikombuden – email och telefonkontakter, genom funktionsbrevlådan, på nätverksträffar för etikombud, Patientnämnden, Nationella etiknätverket, SMER, Socialstyrelsen, offentlig debatt i media, Regionens ledning, verksamhetschefer (enstaka fall), via ledamöter, chefläkarna, från landstingsdirektör, regionsdirektör, hälso- och sjukvårdschef.

*Genom att etiska rådet initierar själv frågor samt att frågor kommer från hälso- och sjukvårdsnämnden (Skåne)*

*Bevakning sker kontinuerligt av etiska frågor som är aktuella nationellt och förs upp på dagordningen (Örebro).*

**Etikgruppen når ut via:** Mailutskick till etikombuden eller samtal vid nätverksträffar, samråd med verksamhetsansvariga i specifika frågor, etiska riktlinjer som publiceras på intranätet, personaltidningen, material i den etiska verktygslådan, etiska fora/andra arrangemang där en specifik fråga/tema belyses, kurser och seminarier, genom rådets skrifter (Skåne).

Finns det svårigheter/hinder inom organisationen när det gäller att driva etikfrågor?

Stödet och intresset från den centrala ledningen är ibland för svagt. Bristande förankring hos landstingsledningen och på chefsnivå. Svårt att få konkreta ärenden från Regionstyrelsen till etikgruppen.

Brist på tid för/prioritering av etisk reflektion inom organisationen. Stora svårigheter att finna tid när etikgruppen kan träffas och att få tid till etikarbetet.

Första linjens chefer inte medvetna om sitt ansvar. Etikombud utses i vissa fall men ges inte mandat/befogenheter att utföra sitt arbete och får inte stöd i att konkretisera det.” Medarbetare blir inte beviljade ledighet för exempelvis kurser.

Svårt på alla plan inom politiken och inom verksamheten att få gehör för frågorna. Området konkurrerar med många andra uppgifter. Etikfrågorna trängs med alla andra och ges långt ifrån alltid tillräckligt utrymme.

## **Kontaktperson :**

Marie Chenik

Ordförande för Nationella etiknätverket

Senior rådgivare i etikfrågor

Karolinska Institutet Lime/CHE

[marie.chenik@ki.se](mailto:marie.chenik@ki.se)

Tel. 073 978 91 95